

BANKALAR KANUNUNA GÖRE AYRILACAK KARŞILIKLARIN KURUM KAZANCININ TESPİTİNDE DİKKATE ALINIP ALINAMAYACAĞI VE BANKALAR KANUNU UYARINCA İNDİRİLECEK DİĞER GİDERLER

GİRİŞ

Vergi Usul Kanunu'nun 288'inci maddesine göre, hasıl olan veya husulü beklenen fakat miktarı katiiyetle kestirilemeyen ve teşebbüs için bir borç mahiyetini arz eden belli bazı zararları karşılamak maksadıyla, hesaben ayrılan meblağlara karşılık denir.

Bankaların ve özel finans kurumlarının asli fonksiyonlarından biri, topladıkları fonları kredi olarak kullanarak reel ekonominin finansman ihtiyacını karşılamaktır. Bankalar kullandıkları kredilerin tahsilini çeşitli şekillerde teminat altına almaya çalışmaktadırlar. Ayrıca bu krediler için karşılık ayırma yolunu seçmektedirler.

Nitekim, 4389 sayılı Bankalar Kanunu'nun 11'inci maddesinin 12 numaralı bendinde, bankaların, kredileri ile diğer alacaklarından doğmuş veya doğması beklenen ancak miktarı kesin olarak belli olmayan zararlarını karşılamak amacıyla karşılık ayırmak zorunda oldukları belirtilmiştir. Aynı bentte, karşılık ayrılacak kredi ve alacakların nitelikleri ile karşılıklara ilişkin esas ve usullerin Bakanlar Kurulu Kararıyla düzenleneceği ve bu karşılıklardan Bakanlar Kurulunun belirlediği esaslar çerçevesinde **teminatsız kalan kredilere tekabül eden kısmın**, ayrıldıkları yılda kurumlar vergisi matrahının tespitinde gider olarak kabul edileceği vurgulanmıştır.

Bankalar Kanunu'nda yapılan bu düzenlemenin, Kurumlar Vergisi Kanunu'nda yapılan düzenlemeler kapsamında değerlendirilmesi gerekmektedir. Biz aşağıda bu değerlendirmeyi yaptıktan sonra Bankalar Kanunu'nda düzenlenen ve kurum kazancının tespitinde dikkate alınması mümkün olan diğer giderler üzerinde duracağız.

I. BANKALAR KANUNUNA GÖRE AYRILAN KARŞILIKLAR

4389 sayılı Bankalar Kanunu'nun 11'inci maddesinin 12 numaralı bendi hükmü aynen aşağıdaki gibidir.

“12. Bankalar, kredileri ile diğer alacaklarından doğmuş veya doğması beklenen ancak miktarı kesin olarak belli olmayan zararlarını karşılamak amacıyla karşılık ayırmak zorundadırlar. Karşılık ayrılacak kredi ve alacakların nitelikleri ile karşılıklara ilişkin esas ve usuller Kurulun önerisi üzerine Bakanlar Kurulu Kararıyla düzenlenir. Bu karşılıklardan Bakanlar Kurulunun belirlediği esaslar çerçevesinde teminatsız kalan kredilere tekabül eden kısmı, ayrıldıkları yılda kurumlar vergisi matrahının tespitinde gider olarak kabul edilir.”

Bentte yapılan düzenlemeye uygun olarak, 99/13761 sayılı Bankalarca Karşılık Ayrılacak Krediler ve Diğer Alacakların Niteliklerinin Belirlenmesi ve Ayrılacak Karşılıklara

İlişkin Esas ve Usuller Hakkında Karar (Karşılık Kararnamesi), 21.12.1999 tarih ve 23913 mükerrer sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

Daha sonra, 30.06.2001 tarih ve 24448 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan, Bankalarca Karşılık Ayrılacak Kredilerin ve Diğer Alacakların Niteliklerinin Belirlenmesi ve Ayrılacak Karşılıklara İlişkin Esas ve Usuller Hakkında Yönetmelik’in¹ (Karşılık Yönetmeliği) 13’üncü maddesi ile 99/13761 sayılı Karşılık Kararnamesi ve bu Karara ilişkin olarak 31.03.2000 tarih ve 24006 (mükerrer) sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Karşılık Kararnamesine ilişkin 1 sayılı Tebliğ, 30.06. 2001 tarihinden itibaren hükümsüz hale gelmiştir.

Bu yönetmeliğin 3’üncü maddesinde, **karşılıklar**, krediler ile diğer alacaklardan doğmuş veya doğması beklenen ancak miktarı kesin olarak belli olmayan zararların karşılanması amacıyla mali tablolarda **hesaben ayrılarak gider yazılan** tutarlar olarak tanımlanmıştır.

Aynı maddede, **teminat ise**, borcun geri ödenememesi riskine karşılık banka alacağının tamamen veya kısmen güvence altına alınmasını sağlayan her türlü varlık, garanti ve kefaletler ile sözleşmeden doğan haklar olarak tanımlanmıştır.

Söz konusu yönetmeliğin 4’üncü maddesinde bankaların yurtdışı şubeleri dahil, kredileri ve diğer alacakları, tahsil kabiliyetine ve borçluların kredi değerliliğine göre aşağıdaki şekilde gruplandırılmıştır.

- a) Standart Nitelikli Krediler ve Diğer Alacaklar - Birinci Grup
- b) Yakın İzlemedeki Krediler ve Diğer Alacaklar - İkinci Grup
- c) Tahsil İmkânı Sınırlı Krediler ve Diğer Alacaklar - Üçüncü Grup
- d) Tahsili Şüpheli Krediler ve Diğer Alacaklar - Dördüncü Grup
- e) Zarar Niteliğindeki Krediler ve Diğer Alacaklar - Beşinci Grup

Karşılık Yönetmeliği’nin 7’nci maddesinde karşılıklar, özel ve genel olmak üzere ikili bir ayrıma tabi tutulmuştur.

Söz konusu maddeye göre özel karşılık, kredi ve alacağın; üçüncü gruba alındığı tarihten itibaren en az yüzde yirmisi, dördüncü gruba alındığı tarihten itibaren en az yüzde ellisi, beşinci gruba alındığı tarihten itibaren yüzde yüzü, oranında ayrılır.

Aynı maddeye göre, bankalar, standart nitelikli nakdi kredileri ve yakın izlemedeki nakdi kredileri toplamının binde beşi ve teminat mektupları, aval ve kefaletleri ile diğer gayrinakdi kredileri toplamının binde biri oranında genel karşılık ayırmak zorundadır. Bu

¹ Bu yönetmelikte, 31 Ocak 2002 tarih ve 24657 mükerrer sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Yönetmelik ve 31 Aralık 2002 tarih ve 24980 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Yönetmelik ile değişiklikler yapılmıştır. Ayrıca, 05.02.2002 tarihli Bankalarca Karşılık Ayrılacak Kredilerin ve Diğer Alacakların Niteliklerinin Belirlenmesi ve Ayrılacak Karşılıklara İlişkin Esas ve Usuller Hakkında Yönetmeliğin Uygulanmasına İlişkin BDDK Genelgesi’nde de (Karşılık Genelgesi) konuya ilişkin açıklamalar yapılmıştır.

hükümün uygulanmasında standart nitelikli nakdi krediler ve yakın izlemedeki nakdi krediler, “Tasfiye Olunacak Alacaklar Hesabı”, “Tahsili Şüpheli Ücret, Komisyon ve Diğer Alacaklar Hesabı” ve “Zarar Niteliğindeki Krediler ve Diğer Alacaklar Hesabı” dışındaki kredi hesaplarında izlenen nakdi kredileri ve aktifte izlendikleri hesaba bakılmaksızın bankacılık mevzuatı çerçevesinde nakdi kredi sayılan alacakları kapsar.

I. BANKALAR KANUNUNA GÖRE AYRILAN KARŞILIKLARIN GİDER BOYUTU

Yukarıda belirtildiği üzere, 4389 sayılı Bankalar Kanunu’nun 11’inci maddesinin 12 numaralı bendinde, karşılıkların **teminatsız kalan kredilere tekabül eden kısmının**, ayrıldıkları yılda kurumlar vergisi matrahının tespitinde gider olarak kabul edileceği vurgulanmıştır.

Gerek Karşılık Yönetmeliği’nde gerek bu yönetmelik ile hükümsüz hale gelen Karşılık Kararnamesi ve bu Kararnameye ilişkin 1 numaralı Tebliğ’de ve gerekse Karşılık Genelgesi’nde, yukarıda açıklanan karşılıkların kurum kazancının tespitinde dikkate alınıp alınmayacağına ilişkin herhangi bir açıklama yapılmamıştır.

Ancak, Kurumlar Vergisi Kanunu’nun 15’inci maddesinin 4 numaralı bendinde, Türk Ticaret Kanunu’na, kurumların özel kanunlarına veya esas mukavele ve nizamnamelerine göre safi kazançlarından ayırdıkları bütün ihtiyatlar ile **Bankalar Kanunu gereğince bankaların ayırdıkları karşılıklar dahil olmak üzere** her ne şekilde ve ne isimle olursa olsun ayrılan ihtiyat akçelerinin kurum kazancının tespitinde indirilemeyeceği belirtilmiştir.

Diğer taraftan, Kurumlar Vergisi Kanunu’nun mükerrer 45’inci maddesinde, kurumlar vergisine ilişkin istisna, muafiyet ve kurum kazancının tespitinde indirimleri düzenleyen hükümlerin, ancak Kurumlar Vergisi Kanunu, Gelir Vergisi Kanunu ve Vergi Usul Kanununa hüküm eklemek veya bu kanunlarda değişiklik yapmak suretiyle düzenleneceği belirtilmiştir.

Mükerrer 45’inci madde, Kurumlar Vergisi Kanununa 4008 sayılı Kanun ile 06.07.1994 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere eklenmiştir. Yine, 4008 sayılı Kanun ile Kurumlar Vergisi Kanunu’na eklenen, geçici 22’nci maddede, mükerrer 45’inci madde hükmünün yürürlüğünden önce kurumlar vergisine ilişkin olarak başka kanunlarda yer alan muafiyet, istisna ve indirim hükümlerinin uygulanmasına devam olunacağı belirtilmiştir. Bu durumda, 06.07.1994 tarihinden önce çıkarılan kanunlarda yer alan muafiyet, istisna ve indirim hükümleri geçerliliğini koruyacaktır.

Kurumlar Vergisi Kanunu’nun mükerrer 45’inci maddesi hükmü ile kurumlar vergisine ilişkin muafiyet, indirim ve istisnalara ilişkin yasal düzenlemelerin belirli bir disiplin altına alınması, yasal dağınıklığın önlenmesi, bu gibi hükümlerin herhangi bir kanun ile değil, münhasıran vergi kanunlarına ilişkin değişiklik çalışmaları esnasında gündeme getirilmesi amaçlanmıştır.

4389 sayılı Bankalar Kanunu’ndan önce yürürlükte bulunan 3182 sayılı Bankalar Kanunu’nun 11’inci maddesinin 12 numaralı bendi hükmü aynen aşağıdaki gibidir.

“12. Bankalar, kredileri ile diğer alacaklarından doğmuş veya doğması beklenen ancak miktarı kesin olarak belli olmayan zararlarını karşılamak amacıyla karşılık ayırmak zorundadırlar. Karşılık ayrılacak kredi ve alacakların nitelikleri ile karşılıklara ilişkin esas ve

usuller Kurulun önerisi üzerine Bakanlar Kurulu Kararıyla düzenlenir. Bu karşılıklardan, Bakanlar Kurulunun belirlediği esaslar çerçevesinde teminatsız kalan kredilere tekabül eden kısmı, ayrıldıkları yılda kurumlar vergisi matrahının tespitinde gider olarak kabul edilir.”

Görüldüğü gibi, 4389 sayılı Bankalar Kanunu'nun 11'inci maddesinin 12 numaralı bendi hükmü ile 3182 sayılı Bankalar Kanunu'nun 11'inci maddesinin 12 numaralı bendi hükmü arasında herhangi bir fark yoktur. Dolayısıyla, karşılıkların gider yazılması ile ilgili olarak eski ve yeni Bankalar Kanunu'nda yapılan düzenlemeler aynıdır.

3182 sayılı Bankalar Kanunu, 1985 yılında çıkarılmıştır ve Kurumlar Vergisi Kanununa mükerrer 45'inci ve geçici 22'nci maddeleri ekleyen 4008 sayılı Kanundan daha önce yürürlüğe girmiştir. Dolayısıyla, 3182 sayılı Bankalar Kanunu'nda kurumlar vergisinden indirilecek giderler ile ilgili düzenlemelerin yapılması Kurumlar Vergisi Kanunu'nun geçici 22'nci maddesi hükmüne uygundur.

Nitekim, 3182 sayılı Bankalar Kanunu'nun uygulamada olduğu dönemde, Maliye Bakanlığınca verilen bir özalgede, özel ve genel kredi karşılıklarının teminatsız kredilere isabet eden kısmının vergi matrahı açısından gider kaydedilebileceği vurgulanmıştır (Maliye Bakanlığının, 27.01.1999 tarih ve 2292 sayılı özalgesi).²

Ancak, 4389 sayılı Bankalar Kanunu ile ilgili çalışmalar yapılırken, kurumlar vergisine yönelik düzenlemeler, Kurumlar Vergisi Kanunu'nun mükerrer 45'inci maddesi hükmü uyarınca, yeni Bankalar Kanunu'nda yapılmamalıydı.

Kurumlar Vergisi Kanunu'nun mükerrer 45'inci maddesi hükmüne rağmen 4389 sayılı Bankalar Kanunu'nda, kurumlar vergisi matrahının tespitinde dikkate alınacak giderlere ilişkin düzenleme yapılması, hukukun temel ilkeleri arasında kabul edilen “özel hukuk kuralının bulunduğu durumlarda genel hukuk kuralının uygulanmayacağı” ilkesini gündeme getirmektedir. Bu durum bizlere, toplumda ve sosyal yaşantıdaki gelişmelere paralel olarak yenilenen kanunların birbirinden kopuk hale geldiğini ve birbiri ile paralel biçimde gelişemediğini göstermektedir.

Bu çıkmazdan kurtulabilmenin veya bu sorunları yaşamamanın tek yolu kanunların sadece ilgili olduğu alanlarda düzenleme yapmasıdır. Bankalar Kanunu'nda kurumlar vergisinden indirilecek giderlerle ilgili bir düzenleme yapılması kanunlar arasında karmaşaya yol açmakta ve uygulayıcıları zor durumlara düşürmektedir. Bu durumda, yapılması gereken en doğru işlem Bankalar Kanunu'na paralel bir düzenlemenin Kurumlar Vergisi Kanunu'nda da yapılması olacaktır.

Sonuç olarak; özel ve genel kredi karşılıklarının teminatsız kredilere isabet eden kısmının vergi matrahı açısından gider kaydedilmesi gerektiğini, bunun dışında kalan ve Bankalar Kanunu uyarınca ayrılan karşılıkların, kanunen kabul edilmeyen giderlere eklenmesinin gerekli olduğunu söylemek mümkündür.

Bu düşünce tarzının, Kurumlar Vergisi Kanunu'nun mükerrer 45'inci maddesi hükmü karşısında hatalı olduğu söylenebilir. Ancak, Bankalar Kanunu'ndaki düzenlemenin özel bir

² ALPTÜRK, Ercan; Bankaların Ayırdığı Kredi Karşılıklarının Vergisel Boyutu ve Yeminli Mali Müşavirlerin Bankalar Kanunu'na Göre Yapacakları Tasdik İşlemleri, Yaklaşım Dergisi, Nisan 2001.

hüküm olduğunu ve 3182 sayılı Bankalar Kanunu'nda da konuya ilişkin aynı düzenlemelerin yer aldığını göz önünde bulundurmadan da böyle bir sonuca ulaşmamak gerekmektedir.

III. BANKALAR KANUNU'NDA DÜZENLENEN VE KURUM KAZANCINDAN İNDİRİLECEK DİĞER GİDERLER

4389 sayılı Bankalar Kanunu'nun muhtelif maddelerinde, Kurumlar Vergisi Kanunu'nun mükerrer 45'inci maddesi hükmüne rağmen, bankaların ve özel finans kurumlarının yaptıkları bazı ödemelerin kurumlar vergisi matrahının tespitinde gider olarak dikkate alınabileceği vurgulanmıştır. Gider kabul edilecek ödemeler aşağıda sıralanmıştır.

1. Bankalar Kanunu'nun 15'inci maddesinin 6/c bendine göre, bankalarca, Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na ödenen primler kurumlar vergisi matrahının tespitinde gider kabul edilir.

2. Bankalar Kanunu'nun 20'nci maddesinin 6/b bendine göre, özel finans kurumlarınca Güvence Fonuna ödenen primler kurumlar vergisi matrahının tespitinde gider kabul edilir.

3. 4389 sayılı Bankalar Kanunu'na 4783 sayılı Kanun ile eklenen geçici 4'üncü maddenin 13 numaralı bendinde, geçici 4'üncü madde uyarınca kanuni ve ihtiyari yedek akçeler ile sermayenin azaltılmasına konu edilen zararların, Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 14'üncü maddesinin 7 numaralı bendinde belirlenen esaslar çerçevesinde bankaların kazancının tespitinde gider olarak matrahtan indirilebileceği belirtilmiştir. Bilindiği gibi, 5228 sayılı Kanun ile 31.07.2004 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere, Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 14'üncü maddesinin 7 numaralı bendi yürürlükten kaldırılarak, mükerrer 14'üncü maddede aynı tarihten itibaren yürürlüğe girmek üzere yeniden ihdas edilmiştir. Bu nedenle Bankalar Kanunu'nun geçici 4'üncü maddesinde düzenlenen indirimin, Kurumlar Vergisi Kanunu'nun mükerrer 14'üncü maddesinde belirlenen esaslar çerçevesinde uygulanması gerekmektedir.

SONUÇ

4389 sayılı Bankalar Kanunu'nun 11'inci maddesinin 12 numaralı bendinde, bankaların ayırdıkları karşılıkların teminatsız kalan kredilere tekabül eden kısımlarının kurum kazancının tespitinde gider olarak dikkate alınacağı belirtilmiştir. Bu hükmün, Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 15'inci maddesinin 4 numaralı bendine ve mükerrer 45'inci maddesine rağmen geçerli olacağı yukarıda açıklanmıştır. Ayrıca, Bankalar Kanunu'nda düzenlenen ve bankalar ve özel finans kurumlarının kurumlar vergisi matrahlarının tespitinde dikkate alınacak diğer giderler yukarıda belirtilmiştir.

Emre KARTALOĞLU
Gelirler Kontrolörü